
Sanja Srećković

Uzroci kineskih migracija u Sopot: studija slučaja

U radu su opisani uzroci kineskih migracija u Sopot. Analizirano je koji su faktori uticali na odluku kineskih migranata o napuštanju zemlje. Korišćena je push i pull teorija i teorija transkontinentalnih migracija. Istraženo je šta su bili privlačni, a šta odbojni faktori njihove migracije. Rezultati istraživanja pokazuju da su osnovni uzroci kineskih migracija ekonomskog porekla, ali da se iza njih nalazi još sekundarnih činilaca koji utiču na donošenje odluke o migriranju.

Uvod

Kineska populacija danas premašuje 1.3 milijarde stanovnika i sa sistematskim društvenim promjenama praćenim ekonomskim rastom, otvaranjem ka spoljnom svetu, Kina postaje jedna od glavnih nosilaca globalnih migratornih procesa. Centralna i Jugoistočna Evropa su u poslednje dve decenije postale poprište nove pojave – kineskih migracija, koje se po osobinama i brojnosti razlikuju u odnosu na kineske migracije u ranijim periodima i drugim regionima. Kinezi su počeli da naseljavaju Srbiju pre više od jedne decenije, ali je njihov broj tada bio mnogo manji nego danas, a priroda njihovih migracija drugačija (Milutinović 2005: 151).

Kineski migranti počinju da naseljavaju Srbiju nakon 1997. godine kada je liberalizovan vizni režim za kineske državljane. Kineski migranti su procenili srpsko tržište kao povoljno za trgovinu i prilagodili svoje poslovanje smanjenoj kupovnoj moći srpskog stanovništva za koje su prvo uvezili bižuteriju, tekstil i električne aparate. Nakon toga započeto je otvaranje kineskih prodavnica u manjim mestima, kao i restorana u većim gradovima. Mnogi kineski imigranti došli su u Srbiju ilegalno, ali su svoj status legalizovali dobijajući boravišne dozvole u svrhu školovanja i poslovanja (Milutinović 2005: 153).

U ovom radu su opisani neki od uzroka kineskih migracija u Sopot početkom 21. veka. Analizirano je koji su faktori uticali na odluku kineskih migranata da napuste svoju zemlju porekla. Korišćenjem push i pull

---

*Sanja Srećković (1993),
Sopot, Milosava Vlajića
66., učenica 2. razreda
Ekonomsko-trgovinske
škole u Sopotu*

MENTORKA:
*doc. dr Marina Simić,
Fakultet političkih nauka
Univerziteta u Beogradu*

teorija i teorija transkontinentalnih migracija istraženo je šta su bili privlačni, a šta odbojni faktori njihove migracije i pokazana je složenost delovanja ovih faktora. Pokazano je da se push i pull teorija, uz neke korekcije iz teorije transkontinentalnih migracija, može primeniti na analizu uzroka kineskih migracija u Sopot i da su osnovni uzroci kineskih migracija u Sopot ekonomskog porekla, ali da se iza njih nalazi više sekundarnih činilaca koji utiču na donošenje konačne odluke o migriranju.

Teorijsko-metodološki okvir

Šmiter Hajsler navodi da se teorije migracija mogu podeliti na teorije „klasičnog perioda“ i teorije „modernog perioda“ (Schmitter Hisler 1992: 625). U klasičnom periodu istraživanja koji je trajao od 1900. do 1969. godine razvijala se push i pull teorija migracija. Ova teorija se javljala kao rezultat istraživanja migracija iz Evrope u Sjedinjene Države. Migranti su bili privučeni mestima na koja odlaze i „potisnuti“ od manje poželjnih mesta. Razlozi migriranja su obuhvaćeni trima najvažnijim varijablama: ekonomskom (dostupnost posla, mogućnost za veće prihode), socioekonomskom (mogućnost socijalne pokretljivosti u novim zemljama i njihovo odsustvo u zemljama porekla) ili sociopsihološkom – nemogućnost zemlje porekla da ispuni očekivanja njenih pripadnika, tj. da obezbedi migrantima u zemlji porekla stalan posao, koji će im omogućiti stabilan socio-ekonomski status u zemlji.

Baveći se problemom etničkog identiteta Srba u Čikagu, Mirjana Pavlović (1990) je pokušala da u svom istraživanju primeni push i pull teoriju za objašnjenje uzroka srpskih migracija u SAD. Push ili potisni faktori su obuhvatali elemente koji uzrokuju napuštanje zemlje porekla (nezaposlenost, niski prihodi, politički ambijent, rasne, etničke i verske netrpeljivosti, ratovi, prirodne katastrofe), dok su pull ili privlačni faktori predstavljali elemente koji emigrantima pomažu da reše većinu svojih problema migrirajući u novu sredinu (prilike za zaposlenje, veća zarada, bolji uslovi života, verska i rasna tolerancija). Prema Pavlovićevoj, osnovni postulat push i pull teorije je da se uzroci migracija nalaze u lošim uslovima života u zemlji porekla, te kada ovi uslovi postanu nepodnošljivi dolazi do želje za migriranjem. Međutim, važno je istaći da zapažanje nepovoljnog položaja u zemlji matici nije dovoljan uslov da se objasne uzroci pojedinih migracija. Osim želje za promenom mesta boravka mora postojati saznanje da će u novoj sredini migrant moći da reši većinu svojih problema (Pavlović 1990: 25). Srpski migranti koji su otišli u Ameriku imali su informacije od rođaka, suseda i prijatelja i putničkih agencija kako izgleda život u Americi. Znali su da u Čikagu ima mnogo ljudi iz Srbije, da se lako može pronaći posao, da su plate veće, da je put skup itd. Kao privlačan faktor uticala su i pisma emigranata u zemlju

porekla. U tim pismima život imigranata nije bio prikazan onakav kakav jeste. Spominjane su prednosti, a mane su izbegavane kako se porodica ne bi brinula. Ta pisma su čitali prijatelji i rodbina i na taj način su podsticane nove migracije (Pavlović 1990: 25).

Šmiter Hajsler (1992) objašnjava da su teorije o migracijama različite u klasičnom i modernom periodu (moderni period počinje 1970. godine). Novije teorije su se umesto objašnjavanja uzroka međunarodnih migracija u terminima push i pull faktora više bazirale na lociranju međunarodnih migracija unutar evoluirajućeg svetskog i ekonomskog političkog poretka. Tako je Karolin Bretel (Brettel 2000) analizirala migracije kroz istorijsko-strukturalistički pristup. Istorijsko strukturalistički pristup postavlja migracije u kontekst globalne ekonomije. Bretel smatra da je transnacionalizam socijalni proces kojim migranti dejstvuju u društvenim poljima koja prekoračuju geografske, političke i kulturne granice. Promena načina analize dovela je do toga da se migranti više ne vide kao ljudi „iščupani” iz zemlje porekla, već se analiziraju složeni načini na koje se oni kreću preko internacionalnih granica i različitih kulturnih i socijalnih sistema, što ih sve čini transkontinentalnim migrantima.

Transkontinentalne socijalne mreže u kojima se migranti kreću čine isprepletani srodnički i poslovni odnosi. Socijalni odnosi koji se ostvaruju istovremeno u aktivnostima unutar i između dve nacionalne države mogu imati odlučujuću ulogu u životu transmigranata. Kroz složenu mrežu kontakata iniciraju se odlasci iz zemlje porekla, pomažu sami migratorni procesi i održavaju veze sa domovinom (Brettell 2000: 104). Bretel smatra da su antropolozi posebno prepoznali značaj socijalnih mreža zasnovanih na srodstvu i drugih socijalnih mreža u procesu preseljenja i adaptacije u društvo prijema. Tako je O'Konor (O'Connor 1990, naved. u Brettell, 2000: 108) opisala žensku socijalnu mrežu zasnovanu na poverenju koje se pojavilo između meksičkih emigrantkinja u SAD, koje su radile u jednom kalifornijskom obdaništu. Te mreže su pomogle imigrantima i imigrantkinjama da se uspešno izbore sa „uslovima” koji su im nametnuti od strane Anglo-dominantne političke strukture, ali i da otkriju načine da savladaju patrijarhalne barijere iz sopstvene kulture (Hondagenu-Sotelo 1994, naved. u Brettell 2000: 109). Imigrantkinje su često bile centar imigrantskih mreža, one su inicirale i održavale migracije. Slično tome, Revenštajn tvrdi da su žene u ranijem periodu bile dominantne u migracijama kraćih relacija (Ravenstein 1885, naved. u Brettell 2000: 108). Uprkos tome, žene i rodni odnosi često su bili ignorisani u studijama migracija. Međutim, žene su često te koje pokreću migracije. To se može prikazati na primeru migracija karipskih imigranata u SAD. Na primeru migracija karipskih imigranata u SAD, Brettell je pokazala da je uloga žena u donošenju odluke o emigriranju i adaptiranju u novu sredinu

izuzetno velika (Brettell 2000: 109). Uloge koje su pri adaptiranju u društvo prijema imale imigrantkinje od izuzetnog je značaja za analizu položaja kineskih imigranata u Sopotu i njihovog odnosa prema meštanima, što će i biti pokazano dalje u analizi.

Metod istraživanja

Osnovni metod prikupljanja građe za ovo istraživanje bio je klasični antropološki metod opservacije sa participacijom, koji uključuje život sa subjektima proučavanja i učestvovanje u njihovim svakodnevnim aktivnostima. Tako sam provela određeni vremenski period radeći u kineskoj prodavnici kako bih se što detaljnije upoznala sa načinom života vlasnika prodavnice i njihovim stavovima. Takođe sam obavila polustruktuirane intervjue sa članovima još dve kineske porodice. Intervjui su rađeni isključivo sa ženama, jer su muškarci provodili manje vremena u porodici i bili su manje komunikativni. Pitanja koja su postavljena u intervjuima bila su u vezi sa uzrocima njihovih migracija i njihovim svakodnevnim životom. Neka od pitanja su bila: „Zašto ste došli u Srbiju?“, „Da li ste boravili u nekom mestu pre dolaska u Sopot?“, „Na osnovu čega ste izabrali da dođete u Sopot, a ne u veće mesto poput Beograda?“, „Da li ste se bavili nekim poslom pre ovoga?“, „Koliko puta godišnje posećujete Kinu?“, „Da li živite bolje u Sopotu?“, „Kakvo vam je radno vreme?“.

Koristeći se ovakvim mikropriistupom, dobijen je opis dvojnog funkcionisanja kineskih transkontinentalnih migranata. Ovakav pristup pruža temeljniji način za upoznavanje sa kineskim migrantima i uzrocima njihovih migracija. Mikropriistup omogućava proučavanje odnosa kineskih transkontinentalnih migranata sa društvom prijema i pomaže pri analiziranju odnosa koji neguju kineski migranti sa zemljom porekla.

Opis građe

Sve tri kineske porodice u Sopotu napustile su Kinu iz finansijskih razloga, jer su tamo imale izuzetno težak život. Pojedini članovi i pojedine članice porodica kažu da im nedostaju deca (jedno ili dvoje dece su ostavili u Kini, dok su ostala deca sa njima u Srbiji), roditelji i prijatelji, ali da im je život ovde opet mnogo kvalitetniji i bolji. Jedna od ispitanica se ovako izrazila kada smo razgovarale o uzrocima njihovih migracija: „Ovde puna kasa, ovde pare, tamo prazna kasa, tamo porodica.“. Rekli su mi da im je u početku bilo interesantno da putuju i upoznaju nove gradove, jer su usled nedostatka finansijskih sredstava u zemlji porekla bili prinuđeni da se toga odreknu, ali da sada samo žele da imaju pristojan život u Kini. U Srbiju su došli zato što su imali ili prijatelje ili rođake koji su im

pomogli da se snađu u početku i sve informacije o Srbiji su dobili od njih. Sve tri porodice stanuju iznad ili preko puta svojih prodavnica.

Porodica kod koje sam volonterski radila je pre dolaska u Sopot imala prodavnicu u Topoli. Njihova porodica je petočlana: muž, žena, dva dečaka i jedna devojčica. Jedno vreme su držali prodavnice u Topoli i Sopotu istovremeno, ali su zbog previše obaveza morali da zatvore jednu. Odlučili su da ostanu u Sopotu iz više razloga: nisu imali dovoljno vremena da vode obe prodavnice, imali su veću zaradu i više im se dopadao Sopot kao mesto gde će živeti. U Srbiju su došli pre dve godine uz pomoć brata žene kod koje sam radila koji vodi restoran kineske hrane u Beogradu. Njegov poznanik im je izdao lokal u Topoli. Lili, vlasnica te prodavnice, je jedina koja ume da čita i vodi odličnu konverzaciju na srpskom. Kaže da joj je trebalo skoro dve godine da bi uvežbala tako da priča. Ona je bila ta koja je insistirala da migriraju iz Kine i mnogo se više zalagala od svog muža da ostvari što veći profit. Dok je ona radila šest dana u nedelji od sedam ujutru do osam uveče, njen muž je radio samo nedeljom. Njena prodavnica je po sadržaju slična ostalim kineskim prodavnicama u Sopotu, ali je za razliku od ostalih uvek puna ljudi. Zapazila sam da ljudi njenu prodavnicu više ne nazivaju „ona kod semafora” ili „ona kod pekare”, već kažu „prodavnica od Lili.” Zajedničko ovim porodicama je to da su sve držale prodavnice u drugim većim gradovima pre dolaska u Sopot, ali da za sada planiraju da ostanu ovde. Ostanak u Sopotu je prouzrokovan dobrim odnosom sa meštanima i boljom finansijskom situacijom, jer je Sopot malo mesto i nemaju veliku konkurenciju. Pre su radili svih sedam dana u nedelji da bi „kasa bila puna” i nisu sebi mogli da omoguće luksuz da imaju slobodne dane.

Kada u prodavnici nije gužva, Lili je vreme provodila igrajući igrice na računarima, sređujući lokal ili lakirajući nokte. Pošto prati Zvezde Granda, posle svake emisije je sa radnicom u lokalnu komentarisala šta je koja pevačica obukla i da li to što je ona obukla imaju u radnji. Ako je obukla nešto što je slično sa artiklima koji oni prodaju, često komentarišu kako je ona bacila ogromne pare na nešto što je mogla da kupi za manje pare kod njih. Lili poznaje većinu svojih mušterija i sa svakom porazgovara o nečemu. Njen odnos sa mušterijama može se ilustrovati jednim etnografskim primerom. Naime, kada je jednom prilikom jedna žena ušla u prodavnicu i videla crveni karirani kaput koji košta 1800 dinara, a ona ga je u nekoj drugoj prodavnici platila 5300, mušterija se požalila Lili, na šta joj je Lili odgovorila da sledeći put prvo dođe kod nje. Ovakvi razgovori su česti i Lili često sa svojim mušterijama razgovara o različitim temama.

Sve tri porodice jednom godišnje posećuju Kinu i ostaju mesec ili dva, a za to vreme im neko od prijatelja vodi prodavnicu. Novac koji su zaradili u Srbiji dele na dva dela – jedan ostavljaju sebi za osnovne stvari

koje su im potrebne za život u Srbiji, a ostatak šalju u Kinu svojoj porodici. To nije velika suma novca, ali je veća od one koju su imali kada su živeli u Kini. Nijedna od porodica nije poznavala drugu kada je dolazila u Sopot, a ni sada se ne druže međusobno. Kada sam ih pitala zašto se ne druže, sve ispitanice su imale drugačiji odgovor. Jedna je rekla kako se ne poznaju, druga kako nemaju vremena za druženje, a treća kako smatra druge dve porodice konkurencijom. Na pitanje da li planiraju da ostanu u Sopotu ispitanici su odgovarali pozitivno, ali da će godišnje provoditi dva meseca u Kini sa svojom porodicom. Lili je devojčicu (Ninu) zadržala u Srbiji, a dečake ostavila u Kini i nada se da će Nina ići u srpsku školu i da će raditi u njenoj prodavnici. Radi lakše adaptacije u sredinu u koju je došla, Lili je odlučila da svojoj kćerci da ime Nina, jer se to ime može pisati i na srpskom i na kineskom.

Analiza

U ovom radu je analiziran proces transkontinentalnih migracija, kao i privlačni i odbojni faktori (push i pull teorija) koji su uticali na njihovu odluku o napuštanju Kine. Objasnjen je uticaj socijalnih mreža na život kineskih transkontinentalnih migranata u Sopotu. Prikazani su elementi koji su naveli kineske migrante da napuste svoje prethodno mesto boravka i elementi koji su imali najveći uticaj na njihov ostanak u Sopotu. Najveći problemi koje su sve tri porodice imale u Kini bili su finansijski i to predstavlja glavni uzrok njihovog migriranja. Ono što je u početku imalo mali uticaj na odluku o migriranju bila je i mogućnost upoznavanja drugih zemalja, jer zbog izuzetno lošeg životnog standarda Kinezi sa kojima sam radila nisu imali priliku da upoznaju druge zemlje.

Kineski migranti u Sopotu šalju određenu sumu novca svakog meseca svojoj porodici, ali ta suma je jedva dovoljna da im priušti pristojan život u Kini. Na ovaj način, zahvaljujući migrantskim uštedevinama, migranti postaju donosioci promena u zemljama porekla. Bretel objašnjava da migranti istovremeno prisutni i u zemljama porekla i zemljama u koje su migrirali i da njihovo dvojno funkcionisanje dovodi do promena i u zemlji prijema i u zemlji iz koje su migrirali (Brettell 2000: 106). Migranti najčešće imaju potrebu da se dobro adaptiraju u društvo prijema, ali i da zadrže veze sa zemljom iz koje su migrirali. U materijalu koji sam opisala, izbor imena deteta imigranata – Nina, prikazuje jednu od strategija takve dvojne utemeljenosti i paralelnog života imigranata. Emigrantkinja sa kojom sam radila smatra da će davanje imena koje se uklapa u novu sredinu, omogućiti Nini da ostvari bolje socijalne odnose sa meštanima Sopotu. Njena želja je da joj sinovi kada odrastu vode prodavnice u Kini, dok se nada da će Nina živeti i raditi u Srbiji, što takođe pokazuje složenost dvojnog transkontinentalnog utemeljenja emigranata.

Svi ispitanici su imali prijatelje koji su im pomogli pri dolasku u Srbiju i koji su im pružili osnovne informacije o Srbiji. To spominje i Pavlović, kada naglašava da jedini uzrok migracija ne može biti samo konstatovanje nepovoljnog položaja u zemlji matici, već mora postojati pouzdana informacija da će migranti moći da reše većinu svojih problema u zemlji u koju dolaze (Pavlović 1990: 24). Sve tri porodice su pre Sopotu držale prodavnice u većim gradovima, ali su na kraju izabrale Sopot kao mesto gde će raditi i živeti. Uzrok Liline odluke da ostane u Sopotu krije se i u izbegavanju konkurencije. Osim izbegavanja konkurencije, Lilin sekundarni motiv ostanka u Sopotu može biti i drugačiji način života. Dok je živela u većem mestu nije imala prijateljski, već samo poslovni odnos sa stanovništvom tog mesta. Sada se njen odnos sa meštanima Sopotu ogleda i u tome da se u trenutku kada odlučuju u koju prodavnicu ući, meštani više ne kažu „idem u prodavnicu kod pekare” ili „onu kod semafora”, nego „idemo kod Lili”. Zainteresovani kupci su uglavnom odlučivali da odu u onu prodavnicu u kojoj se osećaju prijatnije, bez obzira što su cene jednake u svim prodavnicama. Ona je takođe jedina vlasnica kineske radnje koju oslovljavaju po imenu.

Karolin Bretel (Brettell 2000: 109) smatra da su često žene te koje pokreću migracijske tokove i koje ulažu najviše truda kada je ostvarenje profita u pitanju. Tako je Lili uprokos velikim teškoćama koje je imala u učenju srpskog jezika, ipak uspela da te prepreke savlada i danas govori i piše na srpskom. Na njenom primeru možemo videti da je ovladavanje jezikom jedan od ključnih momenata za bolju adaptaciju imigranata u novu sredinu. Lili je kao i O'Konorine, ispitanice koje su radile u obdaništima i pronašle načine da savladaju patrijarhalne barijere, stekla poverenje meštana i upravo to poverenje, zasnovano na dobroj komunikaciji uz povoljne cene, predstavljalo je najmoćnije oruđe u ostvarenju većeg profita. U razgovoru sa gospođom koja je prokomentarisala kako je preskupo platila kaput, prikazan je njen odnos sa lokalnim stanovništvom i njena borba da privuče što veći broj kupaca. Ovo se poklapa sa analizom života izbegličkih porodica iz Hong Konga da su se kineski migranti uz pomoć napornog rada, nadmetanja i velike kontrole nad porodicom bolje prilagodili novom mestu, da bi poboljšali porodični život i stekli veći profit (Ong 1998: 34).

Zaključak

Kao teorijski okvir u ovom radu upotrebljena je transkontinentalna teorija migracija i push i pull teorija. Teorija transkontinentalnih migracija i teorija socijalnih mreža razmatra vezu socijalnih i kulturnih varijabli sa ekonomskom varijablom. Na primeru kineskih migranta u Sopotu koji su želeli da imaju stalan priliv novčanih sredstava koji će im omogućiti

pristojan život za njih i njihovu porodicu, primećujemo da je pored boljeg životnog standarda migrantima veoma stalo i do dobrih odnosa sa meštanima mesta u koje su došli. U radu su prikazani socijalni odnosi koje su kineski migranti uspostavili sa meštanima Sopotu. U odnosu kineskih migranata i meštana možemo videti uzroke ostanka i način funkcionisanja kineskih migranata u Sopotu. Pri analizi uzroka migracija nikako ne smemo da zbog jednog elementa eliminišemo ostale faktore koji utiču na donošenje odluke o emigriranju. Ekonomski element je od izuzetne važnosti, ali i socijalne mreže u kojima se imigranti kreću. Samim tim ne možemo dati univerzalno objašnjenje uzroka svih migracija, već je izuzetno važan individualni pristup migracijama, koji može da otkrije složene razloge emigriranja i ostanka u novoj sredini. U ovom radu analizirala sam nekoliko primera uzroka kineskih migracija koji se uklapaju u push i pull teoriju i koji pokazuju složenost njene primene.

Literatura

- Milutinović S. 2005. *Kineski transnacionalni preduzetnici u Budimpešti i Beogradu: U potrazi za tržištima tranzicionih ekonomija*. Beograd: Forum za etničke odnose
- Ong A. 1998. *Flexible Citizenship: the Cultural Logics of Transnationality*. Durham: Duke University Press
- Brettel C. B. 2000. Theorizing migration in anthropology: the Social Construction of Networks, Identities, Communities and Globalscapes. U *Migration theory: Talking Across Disciplines* (ur. C. B. Brettel i J. F. Hllifield). London: Routledge, str. 97-135.
- Pavlović M. 1990. *Srbi u Čikagu: Problem etničkog identiteta*. Beograd: Etnografski institut SANU
- Schmitter Heisler B. 1992. The Future of Immigrant Incorporation: Which Models? Which Concepts? *International Migration Review*, **26** (2): 623.

Sanja Srećković

Causes of Chinese Migration to Sopot: A Case Study

In the last two decades Europe, including Serbia, has become a very attractive destination for Chinese transmigrants. This paper aims to show the main reasons for Chinese immigration in Sopot. I decided to use the so called micro approach, which allows for the detailed study of the relations between immigrants and other members of the receiving society, while also looking at the relationships between emigrants and their relatives in the country of origin. The information was gathered through par-

ticipant-observation (I volunteered for some time in one of the Chinese shops) and through semi-structured interviews with two other families.

I try to analyze the socioeconomic causes of emigration and to distinguish push and pull factors that triggered their migration. Push and pull factors include economic elements, but also the existence of social and kinship networks. Thus, Chinese immigrants in Sopot wanted to make a steady profit which will allow them decent living for themselves and their families, but were also concerned about the relationship with the inhabitants of the place to which they came. These relationships make an important reason for staying in Sopot, supplementing previously mentioned economic reasons.

It can be concluded that the micro approach to emigration makes an important addition to macro approach based studies of the migration process. In the case described, we can see that various factors play a role in fostering and maintaining migration processes. Chinese immigration to Sopot fits into the explanations given by push and pull theory, but also shows the complexity of the migration processes that must be explained in transnational networks.

